

poslanci tega spremstva že izprehajali po vencu gora, spletenega okoli nizko ležečega mesta, postajali in razmišljali, kdaj bi bilo primerno, da se napotijo navzdol. Presenečeni pa bržkone po nudečem se jim razgledu, so sklenili, da ostanejo še tam gori in si napravijo šotore. Povabili so burjo v posete in prirejali na večer ob solnčnem zahodu svoje veselice in plese med veselim žvižganjem in izza ovinkov in iz zased se oglašajočo godbo. Proti jutru so navadno odreveneli in oledeneli, da je zeblo do kosti onega, ki je hodil mimo njih, dokler jih ni otajalo novo solnce.

Doli pa so bili topli dnevi kakor spomladni. Pred kavarnami in gostilnami so se o poldanskih urah solnčili gosti in z zadovoljstvom obračali hrbte proti svetlobi, ki je silila na tlak skozi golo vejevje drevorednih dreves.

Miramarski park je to nedeljsko popoldne nudil sliko najpestrejšega življenja. Nenavadno mnogo ljudstva je izstopilo iz vsakega vlaka na postaji in se razlilo po senčnih potih vedno zelenega parka. Rahlo, neslišno kakor v snu, so se zibale palme in ciprese v lahni, od morja pihljajoči sapi. Vedno zeleni eksotični listovci, pomešani s temnim iglovjem, so si šepetali med seboj in koketirali z visokimi aloami in žarečimi poznimi vrtnicami. Grad pa se je zasanjal v davno minole čase in se sklonil nad enakomerno valovečo morsko gladino, prisluškujoč pripovedovanju, dohajajočemu iz prekomorskih dežel. Oddaleč je temnel visoki oglejski zvonik, za njim se je izgubljala v nedogled furlanska ravnina in obzorje so obkrožali beli in bleščeči vrhunci tirolskih in italijanskih velikanov. Vzradostiti se je moralo tega pogleda vsako oko, spluti v hrepenenju vsako srce . . .

(Dalje prihodnjič.)

Književna poročila

Šanda Dragan, Lepa Vida. Tragedija. (Knjigotiskara D. Hauptfeld. Karlovac.) 1915. V lastni nakladi. 8°. 176 str. Cena 3 K.

Za Prešernom, Jurčičem, Vošnjakom in Cankarjem se je te snovi, znane iz naše narodne pesmi, lotil tudi Dragan Šanda. Pod geslom „Spiš, Brute? Vzdrami se in vase glej! — Šekspir“, ki stoji na naslovnem listu, je napisal deloma v prozi, deloma v verzih (peterostopnih jambih) dolgo tragedijo v petih dejanjih. Fragmenti narodne pesmi o lepi Vidi mu za celo dramo niso mogli dati dovolj snovi; zato je snov razširil po svoje. Španec, ki odpelje Vido, se pri njem zove Gonsalvo de Cordova y Aguilar; dejanje se vrši v začetku 15. stol. Vida odide z Gonsalvom v Kordovo, kjer se sestane z infanto Ines, ki je Gonsalvu zaradi njegovih

velikih vojnih zaslug namenjena za ženo. Ta ji zagrozi, da jo bo spravila kot čarovnico v ječo in na grmado. Baš ko gresta Gonsalvo in Vida k poroki, nastopi tudi Vidin mož Dreja, ki jo je našel s pomočjo Diega, Gonsalvovega prijatelja. Vida pride v ječo in pred sodišče, kjer je obtožena čarovništva; na besede Gonsalva („in njena krivda vsa je le ljubezen“, str. 170), Dreje in Diega pa jo sodniki — španski sodniki v začetku 15. stol.! — že skoro oprostite. Toda Vida še pripoveduje dovolj zamotano povest svojega rodu in sklene:

„Preveč prokletstvo moje že krvi
rodilo greha je in zla na svet
in mojo smrt zahteva krivda strašna“ —

in se zastrupi. Njena „krivda strašna“, zaradi katere gre v smrt, je v tem, da je zapustila moža in otroka; toda če ta krivda izhaja že iz njene krvi, ni nje osebna krivda, ampak krivda njene stare matere, ki je, grofica slavnega rodu, rodila z menihom Vidino mater. Vide lastna krivda je v tem, da je zapustila dom in v vzrokih, ki so jo privedli do tega. O njih govori Vida v prvem dejanju zelo mnogo, toda iz njenega, čisto nič preprosto kmetiškega filozofiranja ne izhaja zadostna motivacija tega usodnega koraka. To je Šanda pač sam čutil in je zato še pritegnil skrivnostno čarovnico Vrečajko, ki je popolnoma zunanji vzrok, da se Vida nazadnje vendarle odloči za Španijo.

Poleg te pomanjkljivosti notranje motivacije pa ima delo še druge slabosti. Dejanje se vleče z muko in počasi naprej; venomer ga motijo filozofska razmotrivanja, ob katerih se zdi, da igralca govorita drug mimo drugega proti občinstvu in v katerih se prav na široko razkazuje piščeva načitanost. Vse to samo prav občutno moti in zavira dosledni vsebinski razvoj dijaloga. Galantno opravičevanje in pretirana vljudnost, na katero človek naleti v tej tragediji, je mogoče značilna za španske drame, toda v Vidinih ustih je ravno taka naivnost, kakor mestoma le rahlo zakrito namigavanje z nacionalnim slovenstvom in koketiranje z operinimi efekti (str. 26, 72, 88, 128). Tehnična primitivnost so dolgi monologi (str. 65—68, 71—76, 81—84), višek naivnosti in nerodnosti tehnične zgradbe, ki se v manjši meri kaže na mnogih mestih, pa je dosežen na str. 125 v sceni med magistrom in služabnikom. Neokusna sentimentalnost (ali nedolžna frivolnost?) so besede, ki jih govori Vida Gonsalvu, ko jo hoče imeti za ženo (str. 118):

„Peklenskih zlob je vaba le poroka;
dokler te volja je, naj tvoja sem,
potem na grob sadil mi boš spomin.“

- Večkrat se res zdi, da pisec nima pravega čuta za pomen besede in pravega okusa, ampak vzame kar brez izbire, kar mu pride na misel. Prav nič ni izbirčen pri porabi tehničnih sredstev, tako da je „Lepa Vida“ pravcati historični muzej dramatike, v katerem se poleg najprimitivnejših rekvizitov romantične drame, kakor so prstan, pajek, čuk, čarovnica, karte, nuna, strup, Incubus, Torquemada, nahajajo tudi imitacije grških korov, reminiscence na humanizem (magister, Petronij, Aldus Manutius), paberki iz Shakespearca, Fausta in sentimentalni Amadis. In Bog ve, kaj še vse! Tako je vsa drama le pisan mozaik brez stroge motivacije in brez enotne strukture.

Malomarnost in pomanjkanje estetskega okusa se zelo neprijetno kaže tudi na piščevem „pesniškem“ jeziku. Človeka kar gane, ko naleti v knjigi na oblike kakor: ino (12), čmu (20, 30 i. t. d.), vihta (41, 147), nuja (13, 28, 120, 174), plam (44, 74) in kakor najslajši bonbon se ti raztopi na jeziku verz: „V kesanja

škrta ga trešči greha pad* (str. 45). Ne, takšnih verzov ni pisal niti Koseski! Sploh, Šandovi verzi! Ko je tako prekosil Koseskega, evo ga: z zavihanimi rokavi gre, da se pomeri s samim — Shakespearejem! On ve, da so za Shakespearejev verz značilne enozložnice, ki delajo prevajalcem toliko skrbi in preglavice. In res skuje verz, ki stoji na str. 50. Tam pravi Šanda:

Resnice mrvico najprej podstri,
da lažje vjame v zanjko se kalin,
laži debele na čebelo vsuj,
novosti malo in ugank natri,
sposodi od resnobe si obraz,
zatem primesi še zunanje šeme:

vrisk, up, kes, čut, jok, stid, dvom, črt, strah, srd...

Človeku kar sapa zastane: „Qualis artifex! Qualis artifex!“ Ta verz si naj blagovoli takoj notirati pisec naše doslej še ne napisane metrike! Ne, takšnih verzov niso pred 150 leti pri Nemcih pisali niti oni, ki so mislili, da je „Kirchturmknopf Daktylus, Klopstock Trochaeus“. Notabene! — take reči uganja mož, ki zna, kakor kaže priobčeni odlomek, delati tudi dobre verze, celo z enozložnicami, n. pr. na str. 44: „Kaj sme, ne zna, kam pot mu gre, ne ve!“

Šandova „tragedija“ je nov dokaz, da je bil tej snovi dozdej kos samo edini — Prešeren; že davno bi morala, kakor še marsikaj drugega, biti „Lepa Vida“ sprejeta v zbirko njegovih poezij. Njene preproste, globoke tragike in nedosežne lepote se človek z boleščjo spominja na križevi poti preko teh dolgih 176 strani. Na predzadnji strani ovitka je pisatelj natisnil naslove del, ki jih je dosedaj priobčil. Iz njih se vidi, da je dosegel prav lepe uspehe z literarnozgodovinskimi članki. Tukaj naj nadaljuje in porabi svoje znanje jezikov in svojo književno orientiranost. In če mu žilica le ne da miru in mora na vsak način delati verze, naj izbere kako lepo tuje delo in naj ga prevede. Pri izberi ga bo podpirala njegova literarna izobrazbenost, pri prevajanju njegova verzifikatorska spretnost, ki se mu — v neki meri — lahko prizna. Predloga pa ga bo varovala raznih skokov, kozolcev in neokusnosti, katerih se, kakor vidimo na tej njegovi drugi knjigi, menda vendarle ne zna obraniti. Na vsak način bo denar, ki ga žrtvuje za to, da svoja dela sam zalaga, naložen boljše. Mogoče bomo potem dobili nekaj, kar bodo lahko čitali tudi drugi, ne samo oni nesrečniki, katerih neveseli poklic je, da morajo čitati domače naloge literarnih eksperimentatorjev.

Dr. Jož. A. Glonar.

Vladimir Treščec, *Novele*. Zagreb, 1915. 8°. 121 str. Izdanje Društva hrvatskih književnikov. Cena 2 K. (Za vseh šest letnih publikacij tega društva 9 K).

Vladimir Treščec pl. Branjski je ljubljanski publiko znan kot intendant zagrebškega kazališča (izza l. 1909.) Nekateri ga poznamo tudi s skupščin „Matice Hrvatske“, ki ji je bil odbornik. Sedaj je obenem veliki župan zagrebški, torej političen uradnik. Kot sin bosanskega šefa za uk in bogočastje (r. 1870), je začel svojo politično kariero v Bosni, a jo nadaljeval v Zagrebu. Svojo izobrazbo je popolnjeval na Dunaju, v Parizu, na Nemškem, v Italiji in je bival tudi na Rivieri. Že na vnanjem nastopu se mu vidi, da pozna svet. Pa tudi v tej knjigi kažeta dve izmed treh novel pisateljeve zveze s „svetom“; v „Listku romana“ in v „Kseniji“ žive ali vsaj mislijo osebe v tujini ali s tujino; le zadnji spis, „Ferid“, ima domačo, hercegovinsko snov. Seveda s tem nisem morda hotel reči, da bi Treščeca tendence bile povsem kosmopolitske; avtorjeva volja se kaže v tem, da se v vseh